

Granhults kyrka

57.0471, 15.2081

Granhults kyrka som sägs vara Sveriges äldsta helt bevarade träkyrka, är byggd med liggande timmer som enligt datering avverkades på 1220-talet.

Medeltida spån sitter fortfarande kvar på kyrkans nordfasad, men de övriga spånen är utbytta många gånger.

Det fanns när kyrkan byggdes noggranna bestämmelser för hur ett kyrkobygge skulle gå till i denna del av Småland. I Tiohärads kyrkobalk hette det att alla jordägare i socknen skulle "hugga timmer efter mantal och göra körslor efter antalet dragare och lämna mat efter tillgången på boskap". När så kyrkan var satt på syllar och lyktad upptill med tak skulle också skötningsjord, alltså den lagstādgade gåvan av jord tilldelas kyrkan. Det betonades att kyrkobygget var de jordägande böndernas gemensamma skyldighet.

Den enda anledningen till att Granhults kyrka fortfarande är bevarad är att församlingsborna vägrade att riva sin församlingskyrka när den formellt togs ur bruk 1829.

Biskopen Esaias Tegnér, som inte uppskattade små mörka kyrkor hade beordrat att Granhults och Nottebäcks församlingar skulle slås ihop och att de skulle bygga en ny större gemensam kyrka, samtidigt som de gamla revs. Granhultsborna ville inte överge sin kyrka, men gick med på att delfinansiera den nya kyrkan i Nottebäck.

När kyrkan i Nottebäck invigdes den 20 augusti 1837 av biskop Tegnér kritiserade han i sitt invigningstal Granhultsborna för deras motstånd. När man till slut beordrades att sälja byggnaden på auktion trotsade man åter biskopen, och lät byggnaden stå kvar som magasin.

1879 - efter 50 år fick man åter rätt att bruka kyrkan som gudstjänstlokal. Den rätten gäller så länge kyrkan står kvar.

Kyrkan består av ett kort och brett långhus, ett smalare och lägre rakslutet kor i öst samt en sakristia i norr, uppförd under 1600-talet.

Den södra ingången utgörs av ett vapenhus troligen uppfört under 1700-talet. Tidigare fanns också en ingång i långhusets norra del.

Kyrkans nuvarande fönster tillkom på 1700-talet, men man kan fortfarande se spår efter de ursprungliga fönstren, som var placerade högt upp och mycket små.

Vi ska nu se oss omkring inne i den vackra kyrkan.

Altartavlan som föreställer Kristi död är målad 1699 av Torben Röding. Krucifixet har tidigare hängt i en triumfbåge som fram till 1819 fanns mellan kyrkorum och kor.

Även predikstolen är daterad till 1600-talets sista år. En inskuren text berättar på latin att den tillkom på uppdrag av kyrkoherden i Nottebäck, pastor Zacharias Scheder. Där står också i översättning "Herre upplåt mina läppar så att min mun kan förkunna ditt lov".

Ljudtaketen har dock tillhört en äldre predikstol.

I den södra väggen i koret finns en löstagbar timmerbit. Innan kyrkan kläddes med spån fanns här tidigare en tittglugg, eller Hagioskop som det också kallas. Där kunde de som av den katolska kyrkan av någon anledning var utestängda från kommunionen åhöra mässan och förrätta sina böner med blicken riktad mot altaret. Hagioskop förekommer redan under tidig medeltid, i till exempel Vreta klosterkyrka och i Sankt Olofs kyrka i Sigtuna. Och även i de norska stavkyrkorna förekommer sådana öppningar, men någon anordning motsvarande den i Granhult är inte känd från de övriga bevarade timmerkyrkorna i Sverige.

Bland inventarierna finns Madonna och Olovsbilder från 1400-talet, och väggarna är dekorerade med målningar från 1750-talet utförda av Johan Christian Zschotzcher (Sotser), som målat många kyrkor i Växjötrakten. Han blev senare också bland annat lärare till en av våra märkligaste kyrkomålare, Pehr Hörberg, som finns antecknad i Konstakademins matrikelregister som "Jordbrukare af bondeståndet, Kunglig Hof-målare".

Under målningarna i kyrkorummet finns också rester av medeltida målningar.

De äldsta tydliga målningarna finns i sakristian. Där ser vi fyra motiv från första Moseboken, daterade till tidigt 1600-tal, med Gustav II Adolfs bibel från 1618 som förlaga. Motiven är "Gud varnar Adam och Eva", "Syndafallet", "Utdrivandet ur paradiset" och "Abrahams offer".

Takmålningen i sakristian tror man är från början av 1700-talet utförd av Hans Brachwagen.

På kyrkogården, som omgärdas av en bogårdsmur i gråsten, finns en klockstapel från början av 1700-talet. Och Entrén till kyrkogården som består av en stiglucka, är också den från 1700-talet.

I det nordvästra hörnet av kyrkogården finns en skyddad plats för den fridlysta ulvlaven (*Evernia vulpina*), som förut växte på kyrkans spåntäckning. När kyrkan restaurerades i mitten av 1930-talet tog man tillvara en del av de lavbevuxna spånen.

Öster om kyrkogården ligger gamla komministerbostället Kyrketorp, som numera är hembygdsgård.

Källor:

Webb: Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister.

Bok: "Mitt i byn. Med kyrkan som följeslagare genom Sveriges historia". Carin Bergström 2015. ISBN 978-91-27-14332-6

Bok: "990 kyrkor från Skåne i söder till Lappland i norr". Beatrice och Gösta Glase. ISBN 91-7988-142-4

Bok: "Den lutherska ikonerna". Carl Henrik Martling. ISBN 91-7271-019-5

Bok: "Granhult och Nottebäck. Sverige kyrkor. Konsthistoriskt inventarium." Marian Ullén 1967-72.